

Ruien

Glijden op de taalgrens

16 januari 2010

In Antwerpen denken ze de enigen te zijn die ruien hebben. Maar ach, ze denken daar nogal snel dat ze uniek zijn. Nee zeg, er is een heel dórps dat zo heet en dat ligt nog net in Oost-Vlaanderen. Overigens zijn die Antwerpse ruien ooit open stadsgrachten geweest. Nog min nog meer open riolen, die in de 19^e eeuw werden overweld door enkel hun rioolfunctie overbleef. Ik heb ergens gelezen dat een ondergrondse boottocht door de Antwerpse ruien een toeristische attractie is. Met de Flandria en met gratis gasmaskers toe? Nee, dan deden andere steden het beter om een toeristische trekpleister rijker te worden. Daar werden die grachten open gelaten en werd later een apart rioleringsstelsel uitgebouwd. Zoals bij de Brugse reien, de Gentse leien en Amsterdamse grachten.

Zoals gezegd is Ruien een dorp in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen en het is een deelgemeente van Kluisbergen. Waar die laatste naam vandaan komt is niet moeilijk te achterhalen: zeer prominent, je kan er niet naast kijken, ligt daar op het grondgebied van de fusiegemeente namelijk de Kluisberg. Ruien is het uiterste zuidwestelijke puntje van de provincie. Het ligt langs de Schelde, tegen de taalgrens (en dus ook tegen Henegouwen) aan en bovendien ook nog eens aan de grens met West-Vlaanderen. Een randgeval, ja.

Het zaaltje waar de wandeling vertrok was een van die overblijfselen van toen het Roomse leven hier nog rijk was en de pastoor, de bisschop en zelfs de Paus hier nog een dikke vinger in de pap van het gemeenschapsleven hadden. Gewoonlijk hadden die zaaltjes nogal ongeïnspireerde namen. Het was gewoon „de parochiezaal“ en iedereen kende die als zodanig. Hier in Ruien heet het zaaltje nu „Volkswelzijn“. Volgens mij klinkt dat een beetje alsof de naam moet bedacht zijn door iemand van een heel andere politieke familie dan de katholieke. Het zal maar een ideeetje van mij zijn...

Als er iets is dat Ruien overheerst dan is dat niet zozeer de Sint-Corneliuskerk maar wel de grootste klassieke thermische elektriciteitscentrale van het land. Dat was meteen al duidelijk toen ik er in het donker aankwam. Op de hoge schouwen zijn rijen rode lichten aangebracht die van verre reeds zichtbaar zijn. Wat allicht ook de bedoeling is zodat ieder vliegend tuig direct weet dat daar uit de buurt moet gebleven worden. Als brandstof gebruikt deze elektriciteitscentrale niet enkel het klassieke steenkool en aardgas maar ook houtschilfers, onbehandeld houtafval en zelfs... olijpitten! Vlakbij de centrale is trouwens een bedrijf(je) gevestigd dat houtpellets verkoopt en dat die misschien wel zelf produceert.

Gedurende de hele eerste lus van de wandeling bleef de centrale goed zichtbaar. Die lus verliep dan ook op de vlakke en bijna waterpas liggende vallei die de nabije Schelde hier eonen lang heeft uitgeslepen. Bijna de hele tijd was de centrale aan mijn linkerhand en prominent aanwezig. Enkel helemaal naar het einde van de wandellus, toen we er vlakbij passeerden, bekeken we ze aan de rechterkant. Een dikke, witte rook- of damppluim die door de wind horizontaal werd voortgejaagd was bovendien ook zichtbaar wanneer de centrale later achter een heuvel schuil ging. Je kan dit complex niet missen. Het is van zowat overal in de Vlaamse Ardennen te zien.

Op de kaart was goed te zien dat we over ongeveer 7 kilometer netjes in een bijna-cirkel hebben gelopen. Op het uiterste punt daarvan was ik dichtbij Kwaremont. Ondanks dat het

nog redelijk duister was, door de betrokken lucht en het vroege uur, was dat duidelijk te zien aan het kerkje dat hoog boven de omgeving uitstak en, alsof dat nog niet genoeg was, ook nog eens uitbundig verlichtte wijzerplaten had. De vierkante berg (Kwaremont) rijst als een flinke puist uit het landschap op. Het traject van de wandeling boog echter abrupt af voordat we de berg zelf onder de voeten geschoven kregen. Verder het vlakke land in. Naar het einde van dit stuk van de wandeling leidde het goed uitgepilde traject over een lijnrecht wandel- en fietspad dat, alweer, een duidelijk verleden had als spoorwegbedding. Bij nader inzien ging het hier om de voormalige spoorlijn 85 die Leupegem bij Oudenaarde verbond met Herzeeuw (in het Frans: Herseaux) bij Moeskroen. De lijn liep tot aan de Franse grens en sloot verder op het Franse spoorwegnet aan. De lijn is altijd enkelsporig geweest en werd nooit geëlektrificeerd. Daarvoor heeft ze waarschijnlijk niet lang genoeg geleefd. Het reizigersverkeer viel in 1932 al stil en goederenverkeer bleef slechts mogelijk tot 1950. In 1954 reeds werden de sporen over een deel van het traject opgebroken. Alleen de centrale van Ruien werd nog met steenkool bevoorradt via dit spoor. Maar vanaf 2000 worden de kolen voor die centrale enkel nog per schip op de Schelde bezorgd. Parallel met de huidige wandelweg lag nog een stuk spoor dat op een bepaalde plaats inderdaad naar de centrale afboog. Wat verder hield het asfalt ook op en was de vroegere bedding nog te onderscheiden door een brede strook waarop heel grof steenslag was gestort. Niet direct gemakkelijk om daarop te stappen. Op het kruispunt waar ons traject van de spoorbedding afweek, lagen nog over de breedte van de weg de oude rails. Daarmee was de eerste lus bijna gelopen. Waarbij we straatnamen tegenkwamen als: Doreken, Vuntestraat, Hoogweg, Kieverstraat en Kontrijnstraat. Het houdt niet op me te fascineren waar die rare straat- en plaatsnamen toch vandaan komen.

Het begin van het tweede stuk van de wandeling verliep helemaal zoals de eerste lus. Via een wegeltje zonder naam en enkele smalle, ongelijke tegelpaadjes tot waar dit traject rigoureuus de andere kant op ging. Met de rug naar de centrale, regelrecht naar de heuvels dit keer. Die heuvels waren ondertussen al goed zichtbaar als beboste bulten die oprezen uit het glooiende land. En zo doken we al snel het Kluisbos in. Of liever een gedeelte ervan dat ook bekend staat als het Doveleenbos. Het Kluisbos is het grootste bos van de Vlaamse Ardennen met zijn ongeveer 300 ha. Vanzelfsprekend ligt het op de flanken van de Kluisberg. Dat is een van de zogenaamde getuigenheuvels uit de streek. Die getuigenheuvels zijn een rij die zich uitstrekt van in Noord-Frankrijk tot in het Hageland. De taalgrens en de provinciegrens met Henegouwen lopen dwars door het Kluisbos. Zodat men ter hoogte van de Vierschaar op enkele passen afstand van elkaar een Nederlandstalig infobord met uitleg over het bos vindt en een wegwijzer die naar „Mont de l'Enclus“ en „Tournai“ (Doornik) wijst. Dit blijft een raar landje. De naam „Kluisberg“ zou afkomstig zijn van een kluzenaarswoning die op de berg moet hebben gestaan. Natuurlijk zijn er een heleboel verhalen en legenden hieromtrent. Eén daarvan verhaalt dat in die kluis de latere koning van de Franken, Childerik I, zou grootgebracht zijn door de kluzenaar. Een ander verhaal geeft een minder fraai beeld te zien van de kluzenaar. Het zou namelijk een... valsemunter zijn geweest! Hoewel ik ondertussen de tel verloren ben hoeveel keer ik al door dit bos ben gestapt, en ik weet dat ze er zijn, heb ik ze nog nooit gezien: Peetje en Meetje. Waarschijnlijk de oudste bewoners van het bos. Twee megalieten van onbekende ouderdom. In volksverhalen komen deze rotsblokken voor als offertafels van de druïden of als overblijfselen van een dolmen. Het hoogste punt van de heuvel aan de Vlaamse kant ligt op 130 meter en aan de Waalse kant is dat bij de „Toren“ op 141 meter boven zeeniveau. Er is iets wat ik niet begrijp omtrent de plaatselijke situatie. Volgens de kaart ligt de Toren op Waals grondgebied en nochtans schijnt het de gemeente Kluisbergen te zijn die de concessies toekent voor degenen die in de zomer daar een kraam met ijsjes willen neerzetten. Een zeldzaam geval van samenwerking tussen twee gewesten? Die bewuste „Toren“ staat dus op het hoogste punt. En ook over dit bouwwerk doen verschillende verhalen de ronde. Het zou ooit een verblijfplaats geweest zijn van Bosgeuzen, bijvoorbeeld. Het

De uitkijktoren van Napoleon op het hoogste punt van de Kluisberg. Let ook op de authentieke plastic afvoerbuizen.

schijnt ondertussen wel vast te staan dat hij met baksteen uit de 18^e eeuw is gemetseld. Het schijnt verder dat hij Napoleon tot uitkijktoren heeft gediend.

Bij het grote publiek is de Kluisberg vooral bekend om zijn uitgebreide recreatieoord. Drie verwarmde zwembaden, waterglijbanen, ligweide, een speeltuin... het kan niet op. Op mij maakt echter het bos zelf het meest indruk. Bijna loodrechte hellingen dikwijls diep ingesneden beekvalleien die grosso modo noord-zuid gericht zijn, holle wegen en majestatische bomen, bijna uitsluitend beuken. Waarom er precies zoveel van die boomsoort daar te vinden is, is ook al een merkwaardig verhaal. Na de Eerste Wereldoorlog zijn die daar geplant... door de Duitsers. Als herstelbetaling voor de vele bosgebieden die door de oorlogshandelingen waren vernietigd. Een dergelijke monocultuur heeft echter zijn bezwaren en de jongste twintig jaar wordt ernaar gestreefd om een veel grotere diversiteit in het bosbestand te brengen. Door selectief rooien en heraanplanten. Dat laatste dan met streekeigen bomen. Verder laat men het dode hout voor wat het

is en dat tot vreugde van een aantal vogelsoorten, zoogdieren en zwammen. Mettertijd zal dus een veel gevarieerder beeld ontstaan. met een veel grotere rijkdom aan soorten.

Holle wegen, beuken, beekvalleien... je vindt het allemaal in het Kluisbos.

Een plek die me ook al van vorige wandelingen goed bekend was, is de Vierschaar. Op deze plek werd, ten tijde van Karel de Grote, recht gesproken. Het was destijds een plek

die door vier banken (scharen) was afgezet. Op de banken namen de rechters plaats. Er is verder echter nog een plek in het Kluisbos die met de naam „Vierschaar“ is bedacht. Het is een kruispunt van vier bospaden waar vroeger vier grote beuken stonden. Oorspronkelijk waren dat overigens vier linden. Deze bomen gaven de richting aan naar Berchem (alweer niet in Antwerpen!), Amougis, Oroir en Kwaremont. Door blikseminslag, ziekten en oorlog zijn die bomen één voor één verdwenen.

Vanaf de huidige Vierschaar was het niet ver meer naar de Toren. Wat niet betekent dat het ook een gemakkelijk stukje was. In tegendeel. Doordat er de afgelopen weken een flink pak sneeuw had gelegen die later aan het dooien was gegaan, waren sommige paden nog bedekt met een laag ijzel. Vooral bergaf was dat behoorlijk gevaarlijk.

Bij het verlaten van het bos openbaarde zich een prachtig panorama op de vlakke Scheldevallei. Een landschap dat nochtans ontsierd werd door de talrijke hoogspanningsmasten die van horizon tot horizon gingen. Maar natuurlijk zijn die er nodig om de productie van de centrale in Ruien te verdelen. Ondanks wat in een recent radiospotje word gesuggereerd kan dat niet per vrachtwagen.

Een eerdere wandeling waaraan ik meedeed en die vanuit Ruien vertrok heette „De Helleviertochten“. Hoewel je op de steile flanken van de Kluisberg flink kan zweten en zuchten, waren die tochten toch niet zo hels. Ze ontleenden hun naam aan... een café. Het allerlaatste stukje van deze wandeling passeerde net aan dat café 't Hellevier. Het was er donker. Dus wie met een bezwaard geweten rondloopt en nog in hel en verdoemenis gelooft: het hellevuur is gedoofd. Ik heb het zelf gezien. Het kan natuurlijk nog altijd opflakkeren.

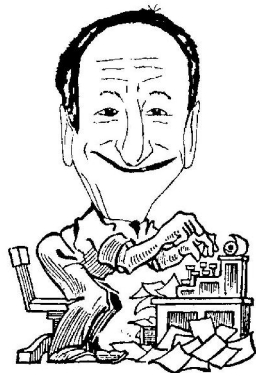
Er was ons 21 kilometer beloofd maar ik had de stellige indruk dat ik minder ver had gelopen. Een indruk die later bevestigd werd door mijn wandel-GPS. Die beweerde dat het „slechts“ 18,6 kilometer geweest zijn. Tot slot had ik nog even moeite om het autootje terug te vinden. Het was nog donker toen ik het achterliet en dan is het later soms moeilijk oriënteren. Bleek het uiteindelijk te staan vlak tegenover de Sint-Corneliuskerk en de steen die het begin van de Eddy Merckx-route aangaf. Dat ik dát niet gezien had!

Aan mooie vergezichten was er op deze wandeling geen gebrek. In de diepte is nog net de vlakke Scheldevallei te zien.

En nog eentje, om het af te leren

©Michel Christiaens